

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת במדבר תשע"ט¹

ותן חלקנו בתורתך

יהושע", ומה שחידש ה"פני יהושע" אולי רבי עקיבא אייגר לא היה יכול לחדש. כל אחד יש לו החלק המיוחד שלו בתורה. הגר"א הרי אמר על עצמו, שאם היו נותנים לו רשות מהשמים היה מכריע בכל מחלוקות הפוסקים איך ההלכה. היו לו ראיות לכל מחלוקת מה ההלכה בה. אבל למעשה לא נתנו לו לזה רשות מהשמים³. למה? חושבני, מפני שהקב"ה רוצה שכל הצדדים של התורה יתגלו. מה שגילה הרמב"ן לא גילה הרשב"א, ומה שגילה הרשב"א לא גילה המאירי. כל אחד יש לו הפנים שלו בתורה, והקב"ה רצה שכל הפנים יתגלו. לא שהגר"א יכריע, וזה יהיה "סוף פסוק".

שבעים פנים לתורה

התורה אומרת על רוצח בשגגה, "פי בעיר מקלטו ישב עד מות הפהן הגדל, ופחרי מות הפהן הגדל ישוב הרצח אל ארץ אֶתְנָתו" (במדבר לה, כח). ומבואר במשנה, שמחמת זה אימותיהן של כהנים גדולים היו מספקות מחיה וכסות לרוצחים היושבים בערי המקלט, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. מקשה הגמרא, למה יש לחוש לתפלה כזו? והרי הפסוק אומר, "כִּפְפֹּר לְנוֹד פְּדָרוֹר לְעוֹף, פֶּן קָלַל חַנָּם לֹא תְבֹא" (משלי כו, ב). אדם המקלל את חבירו על לא עול בכפו, אין קללתו מתקיימת, וא"כ גם רוצח שמתפלל על הכהן הגדול שימות ודאי אין תפלתו מתקבלת, כי מה לכהן הגדול להציתו של זה, ולמה חששו אימותיהן של כהנים לתפלת הרוצחים?

מתרצת הגמרא, שבאמת אין זו "קללת חינם". למה? - "שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו" (מכות יא, א). הכהן הגדול היה צריך להתפלל ולבקש רחמים שלא יבוא שום אדם מישראל לידי הריגה בשגגה, ואם לא התפלל, הרי אין הכהן הגדול נקי מעוון, וממילא תפילת הרוצח עליו שימות אינה "קללת חינם", והיא עלולה להתקבל בשמים.

אלא שהמשנה אומרת דין נוסף: אם עד שלא נגמר דינו של הרוצח מת כהן גדול, ומינו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו של הרוצח לגלות - הרוצח יוצא במיתתו של שני (שם, ב). שואלת הגמרא, למה תלויה חזרתו של הרוצח מעיר המקלט במיתתו של כהן זה? וכי מה היה יכול לעשות בכדי למנוע את הרציחה? הלא עדין לא נמשח לכהן גדול בשעה שאירע מעשה זה.

מתרצת הגמרא, "היה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות ולא ביקש".

וצריך להבין: וכי היה לכהן לבקש שהדיינים יטעו בדינם ויפסקו דין שקר? הרי מעשה הרציחה נעשה, ומה הסברא שיש לכהן הגדול להתפלל שיאמרו הדיינים על החייב "זכאי", ויזכו את הרוצח?

התשובה היא, שהקב"ה רצה "שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור" (ירושלמי סנה' פ"ד ה"ב). כלומר, האמת אינה החלטית, וכל הלכה שיש בה ספק או מחלוקת, יש

המלמד את בן חברו תורה - כאילו ילדו

התורה אומרת, "וְנִאֲלָה תוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשָּׁה בְּיוֹם הַדָּבָר ה' אֶת מִשָּׁה בְּהָר סִינַי" (במדבר ג, א). מיד אחר כך מפורטים תולדות אהרן (שם, ב), ואילו תולדות משה לא נזכרים כלל. מה עם תולדות משה? אומר רש"י: כוונת התורה היתה לפרט רק את תולדות אהרן. ומה שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה", הוא מפני שבני אהרן הם גם בניו של משה! למה הם בניו של משה? "לפי שְׁלֵמֶדֶן תורה, וכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"². אמנם כל ישראל הם תלמידי משה רבינו, אבל כנראה בני אהרן היו תלמידיו באופן מיוחד, יותר מאנשים אחרים (עי' ערובין נד, ב).

למה המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו? כי אדם שלמד תורה, הוא לא אותו אדם כפי שהיה לפני שלמד תורה. הוא נהיה אדם אחר. תורה מעלה את האדם. ולא דווקא אם למד את כל התורה כולה, אלא כל מה שלמד, כל לימוד חדש, יוצר אדם חדש. זה לא אותו אדם שידע רק מסכת ברכות, כמו אדם שידע גם מסכת שבת, וכן כל דבר אחר. התורה היא אין סוף, אפשר לעלות בה בלי סוף, ולהיות כל פעם אדם חדש. זו מעלה גדולה של התורה, חיי עולם שה' נטע בתוכנו. אפשר לעלות בה לחיי עולם כל פעם מחדש.

ולא רק בעולם הזה, אלא גם בעולם הבא. "תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון" (מועד קטן כט, א). אפילו "שם" הם ממשיכים להתקדם. אפילו משה רבינו שכבר אלפי שנים יושב בגן עדן, ויודע תורה יותר מכל אדם אחר, עדין הוא לומד בלי סוף. מפני שהתורה היא בלי סוף, ואפשר לעלות בה בלי סוף. התורה היא דעת אלקים, ואלקים הוא אין סוף, ממילא גם "דעת אלקים" - שזו התורה הקדושה - היא בלי סוף.

לכל אחד חלק בתורה שרק הוא יכול לגלותו

הגמרא אומרת, מלך ותלמיד חכם שנפלו בשבי ח"ו, התלמיד חכם קודם להצלה למלך ישראל. למה? פי "חֶכֶם שְׁמַת - אין לנו כיוצא בו. מלך שמת - כל ישראל ראויים למלכות" (הוריות יג, א). למה חכם שמת "אין לנו כיוצא בו"? ברוך ה' לא אלמן ישראל, וברוך ה' יש עוד חכמים. אז לא יהיה החכם הזה, אבל יהיה חכם אחר. התשובה היא, שלכל חכם יש חכמה מיוחדת משלו שאין לחכם אחר, ומותו של תלמיד חכם מסויים, הוא חסרון שלא יוכל להמנות. יש חכם אחר, אבל "כיוצא בו", בדיוק כמו זה שמת - אין!

אנו מתפללים "ותן חלקנו בתורתך". לכל אחד מאיתנו יש חלק מסויים בתורה שאין לאדם אחר. ודאי יש חלקים שווים, כולנו לומדים אותו שולחן ערוך, אותה משנה ברורה, ובכל זאת לכל אחד יש חלק מיוחד בתורה, שאותו חכם אחר לא ישלים. רבי עקיבא אייגר היה חכם גדול, אבל הוא לא כתב את ה"פני

אבל בני ישיבה צריכים לשמוח עוד יותר מזה. צריכים לחשוב, אי לא האי יומא דקא גרים, הרי לא היינו בני ישיבה. לא היתה לנו מעלה על שאר האנשים שנמצאים ברחוב. ע"י האי יומא דקא גרים, שניתנה לנו תורה, ואנו ב"ה זוכים לשבת בבית המדרש ולעסוק בתורה, אנו שונים מאנשי השוק, עדינים יותר ומעולים יותר.

כל אחד מאיתנו צריך להרגיש את ההרגשה הזו ביום מתן תורה, שאלמלא מתן תורה לא היה לנו היחוד שלנו. לומדי התורה צריכים להכיר בכך שהם העידית של עם ישראל. כמה גדולה הזכות שלנו, שזכינו לשבת בישיבה וללמוד תורה. דבר זה צריך לתת לנו דחף להתעלות הלאה, בכל שנה ושנה. שמתן תורה של השנה לא יהיה כמו מתן תורה של השנה שעברה. שנרגיש עליה משנה לשנה. וצריך לדעת שבאמת עולים. גם אם מישהו לא מרגיש שהוא עולה, ולא מרגיש שהוא מתקדם, הוא צריך לדעת שכל מלה שהוא לומד בגמרא, או ברש"י, או בתוספות, זו התקדמות, גם אם לא תמיד מרגישים את זה. הוא חושב שהוא דורך במקום ולא מתקדם, וזה לא נכון. ברוחניות אין דריכה במקום. אנו עולים מעלה מעלה ברוחניות.

צריך לשמוח ביום מתן תורה שזכינו להיות בני ישיבה הלומדים את התורה, וב"ה אנו גם מקיימים את התורה. כמוכח, הלימוד צריך להיות על מנת לקיים. אנו מתכוונים בע"ה גם לקיים מה שלומדים.

לכל אחד מאיתנו יש חלק בתורה, וכל אחד צריך להתפלל ולבקש מה' שיצליח לגלות את חלקו בתורה. "ותן חלקנו בתורתך".

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

בה פנים לכאן ופנים לכאן, "ואלו ואלו דברי אלהים חיים הן"⁴ (עירובין יג, ב).

תפילין של רש"י ורבינו תם, ע"פ קבלה אומרים שיש מקום לשניהם, גם לרש"י וגם לרבינו תם. איך זה יתכן? כי התורה יש לה פנים לכאן ופנים לכאן, לפי פנים אחד של תורה הלכה כרש"י, ולפי פנים אחרים הלכה כרבינו תם. כל הצדדים שייכים לתורה, ושני הצדדים גם יחד כלולים ב"אמת".

ממילא, יש מקום להתפלל על הרוצח, שיתגלו לבית הדין הפנים של זכות ולא הפנים של חובה, ואם הכהן הגדול היה מתפלל כן, הדין היה יכול להגמר לזכות, ומפני שלא התפלל, נגמר דין לחובה. לא מצפים מהכהן הגדול שיתפלל שיצא פסק של שקר. מצפים שיתפלל שיצא פסק של אמת, אבל פסק אמת לזכות, לא פסק אמת לחובה.

שמחה מיוחדת לבני התורה בחג השבועות

אנו מתקבים לחג השבועות. הגמרא מספרת, שבחג השבועות היה רגיל רב יוסף לומר: "אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא!" (פסחים סח, ב) לולא יום זה שניתנה בו תורה, לא היה שום הבדל ביני וביני כל "יוסף" אחר שמסתובב בשוק. הייתי סתם עוד "יוסף" אחד. אבל עכשיו, שניתנה תורה, אינני "סתם" יוסף, אלא "רב" יוסף. "שלמדתי תורה ונתרוממתי" (רש"י שם).

הגמרא מספרת לנו דבר זה, כדי שגם אנו נגיע להכרה הזאת, שהתורה מרוממת אותנו! ראשית כל, התורה מרוממת אותנו מעל כל העמים, "ורוממתנו מכל הלשונות". עם ישראל שונה מעמים אחרים שנמצאים בשוק. אי לא האי יומא דקא גרים, היינו אומה ככל האומות. לא היינו עם ה', לא "סגְלָה מְפֹל הַעַמִּים", ולא "מְמַלְכֶת כְּנַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ". זהו אחד מהדברים שעלינו לשמוח עליהם בחג השבועות.

- לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. הקשר בפרשת במדבר: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ פֶּלַעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר א, ב) - "נִשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קֵהֶת" (שם ד, ב). קשר נוסף: "תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבָּאוֹתָם" (שם א, ג) - "וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר... פְּקַדְתָּ פֶלַעַת הַמִּשְׁפָּן" (שם ד, טז). קשר נוסף: "וְיָאֲתָכֶם יְהוָה אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה" (שם א, ד) - "אִישׁ אִישׁ עַל עֶבְדָּתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ" (שם ד, יט). קשר נוסף: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ פֶּלַעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת" (שם א, ב), "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה" (רש"י), כל נפש מישראל חשובה לפני ה' - "אֵל תִּכְרִיתוּ אֶת שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֵּהֶתִי... וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחַיֵּי וְלֹא יָמָתוּ..." (שם ד, יח-יט). הקב"ה דואג שלא ימות אף אחד מבני קהת מחמת העבודה.
 - ורבינו בחיי כאן כשהביא דברים אלו כתב, "כי תלמידיו של אדם הן תולדותיו העיקריות". משמע, שהם יותר מאשר הבנים בטבע. וכן יש ללמוד מלשון הרמב"ם שכתב (פ"ה מהלכ' תלמוד תורה הי"ב): "וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאזהבם, שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם הבא". הרי שדקדק וכתב, שהתלמידים הם "הבנים", בה"א הידיעה. ובדברי הרמב"ם יש תוספת, שגם הרווח וההנאה שיש לאדם מבניו, הרי שמתלמידיו יש לו יותר. ולא רק לענין שכר עוה"ב, אלא גם בעולם הזה. (וצ"ב למה כוונתו).
 - כך כתב אחד מבני הגר"א בהקדמה לשו"ע עם ביאור הגר"א: "וכן הבטיח לי שיעשה פסקי הלכות מארבעה טורים בדעה מכרעת לכתוב רק דעה אחת הישרה בעיני חכמתו בראיות חזקות ועצומות שאין להשיב עליהם. בקשתיו כמה שנים לפני פטירתו, והשיב לי פעם אחת: אין לי רשות מן השמים. אמרתי, ראוי היה וכו' שאין הדור נראה יפה. הלא ה' זו חטאנו לך". עכ"ל.
- ומ"מ, למרות שלא ניתנה להגר"א רשות מן השמים לכתוב "ספר של פסקי הלכות מארבעה טורים בדעה מכרעת" וכו', סוף סוף הרי כתב את ביאור הגר"א על כל השו"ע, וכבר הגדיר החזון אי"ש את מגמת הגר"א בביאורו לשו"ע, וז"ל: הגר"א ז"ל בביאור הגר"א אינו מסתפק בביאור מקורו של השלחן ערוך, אלא נכנס תמיד לקבוע מסמרות בהכרעת ההלכה, ומגלה תמיד דעתו ז"ל במקום שנוטה מדברי השו"ע, ודבריו ז"ל תמיד כמלול ברור בלהבת אש, ומעולם לא עבר בשתיקה אם נטתה דעתו ז"ל להלכה לנטות מדברי השו"ע. ואם נמצאים מקומות מספר שהניח מלחלוק, יש באלו מקומות טעם, או משום שאין הדבר מוכרע כל כך, או שאין הנידון אלא בהידור מצוה ולא בעיקר ההלכה. עכ"ל (קובץ אגרות החזון אי"ש ח"ג סי' כ"ח).
- כתב הריטב"א (עירובין יג, ב): שאלו רבני צרפת ז"ל, היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלהים חיים, וזה אוסר וזה מתיר. ותיצו, כי כשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם. ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר. עכ"ל.